

**Fonološke jezične značajke
neobjavljene pjesničke zbirke
mladoga *griškog* pjesnika i šansonijera
Nevena Barca¹**

Martina Bašić
Zavod za lingvistička
istraživanja HAZU
Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb
mkovacev@hazu.hr

UDK/UDC 821.163.42'282-1.09Barac, N.
Izvorni znanstveni članak
– original scientific paper

U radu se donosi pregled fonoloških jezičnih značajki neobjavljenih pjesama mladoga vinodolskog pjesnika i šansonijera Nevena Barca. Njegove su pjesme pisane na griškome idiomu koji pripada srednjočakavskom ili ikavsko-ekavskom čakavskom dijalektu. S jedne smo se strane u jezičnome proučavanju služili njegovom neobjavljenom zbirkom pjesama, a s druge strane do danas objavljenim dijalektološkim opisima govora Grižana te vlastitim zapažanjima s terena. Jezična je analiza potvrdila da je mladi autor u jeziku pjesama ostao dosljedan svojem mjesnom govoru.

Ključne riječi: griški idiom, čakavski ikavsko-ekavski dijalekt, Neven Barac, poezija, fonološke jezične značajke

Uvod

Grižane su smještene u središtu Vinodola, četiri kilometra sjeveroistočno od Crikvenice, ispod krševitih litica *Grižza*, po kojima su dobile ime. Riječ je o jed-

¹ Ovaj je rad proširena verzija izlaganja održanog na znanstvenom skupu *Čakavština: čakavski idiomi i hrvatski jezični identitet* (Split, 21. rujna 2015.). Morfološke jezične značajke neobjavljene pjesničke zbirke pjesama Nevena Barca priređene su za tisak u zborniku radova navedenoga skupa.

nome od vinodolskih gradova² čiji su predstavnici potpisnici najstarijega hrvatskog pravnog spomenika i prvoga popisa običajnog prava pisanog glagoljicom iz 1288. godine – Vinodolskog zakona. Danas Grižanama³ administrativno pripada 17 sela i 40 zaselaka u Vinodolskoj općini.

Mjesni govor Grižana pripada srednjočakavskom, odnosno detaljnije, primorskomu poddijalektu ikavsko-ekavskoga čakavskog dijalekta, a iscrpno je dijelektološko istraživanje *griškoga* govora i govora mjesta koja administrativno pripadaju Grižanama provela Iva Lukežić 1984. i 1985. godine. Rezultati njezina istraživanja objavljeni su u njezinoj knjizi *Čakavsko ikavsko-ekavski dijalekt* (1990).

Neven Barac rođen je 1975. godine.⁴ Od malena živi u selu *Marùšići* kod Grižana, danas u domaćinstvu s četiri naraštaja. Njegova neobjavljena pjesnička zbirka *Za povìdit i kantàt* pisana *griškom* čakavštinom sastoji se od osamdeset i dvije pjesme od kojih je većina i uglazbljena, a neke se pjesme nalaze i na prvome Barčevom glazbenom albumu *Sufit* koji je objavljen početkom ljeta 2015. godine.

U promociju skromnoga i jednostavnoga Barca, kao čuvara vinodolske i crikveničke tradicije i neprocjenjivih vrijednosti koje je naslijedio od svojih starih, uključili su se svi kulturni djelatnici s crikveničko-vinodolskoga područja (Gračaković 2014):

Svojim vokalno-glazbenim-poetskim djelovanjem otvorio je prostor neizmjerne riznici baštinjene svjetlosti, po načinu izražavanja, ponikle iz tradicije skladnoga života s prirodom i prostorom iz kojega je ponikao. On je vrlo nadaren samouk, čija glazba i riječi ispunjavaju prostor, omiljen je, rado prihvaćen i slušan na svojim javnim glazbeno-poetskim nastupima, a zavrijedio je i više prostora i promocije.

² Uz Ledenice, Novigrad (danas Novi Vinodolski), Bribir, Drivenik, Hreljin, Bakar, Grobnik i Trsat.

³ Iako normativni priručnici propisuju oblik za *pluralia tantum* muškoga roda – L mn. *Grižanima* (što je dijakronijski oblik jer su imenice na *-janinŕ* iz kojih su nastali ojkonimi na *-(j)ane* pripadali praslavenskom sklonidbenom tipu n-osnova muškoga roda), odlučujem se za oblik *Grižanama* koji je na terenu učestaliji.

⁴ Nevena Barca sam kao pjesnika i kantautora upoznala na jednome književnom predstavljanju u Crikvenici na kojoj je on bio glazbeni gost. Ja sam tada svakodnevno obilazila svoje informante u svrhu dijelektološkog istraživanja za doktorski rad i svakodnevno slušala zapažanja svojih starijih informanata o mladim ljudima koji više *ne znāju pripovēdat po domācu, kakò su mlādi se pozābili, promēnili ili zmēšāli*. Na pozornici je tada Barac otpjevao i odrecitirao nekoliko svojih pjesama na *griškōj čakavici* i javno uspio pokazati kako i mladi ljudi još znaju i upotrebljavaju svoj izvorni organski idiom.

O njemu i njegovim će pjesmama rado govoriti crikvenički pjesnički kritičar Kovačević (2012):

Neven Barac (...) sposoban je u svakom trenutku uhvatiti se u koštac s ponuđenom mu temom i oblikovati je na za njega jedini logičan način: na griškome idiomu slatke nam čakavice... Preslagivanjem riječi i prebiranjem po žicama gitare, *izčarobirao* je Neven *Sufit*, pun stvari koje su se nekada koristile a mogle bi opet, zbunjenog pa na trenutke šegavog *Ivića*, razuzdano *Martinje*, bučnu *Oštariju*, uz grotu polegnutu *Trtu*... Tu je kamen, tu je prelet vjetra preko kvrgave masline, trte i trsa, došao na svoje. (...) Zaljubljenik u Vinodol reda niske o obalju i priobalju, koji su mu nadohvat ruku... I na kraju – ljubav... Ljubav u svim njezinim oblicima; i bol u ljubavi, i radost u njoj... Rame uz rame (kao da im je tako lakše, kao da su na taj način sigurniji u poruku koju na plećima nose...) nude nam se pjesme o ljubavi prema ženi, kamenu i moru...

kao i glazbeni producent Baša (2015):

Već na prvom slušanju pjesama Nevena Barca osjetio sam vedrinu koja izlazi iz svakog stiha njegovih pjesama. Posebnost svakako čini uvodni govorni dio u većini pjesama, koji nas uvodi u atmosferu onoga što slijedi. Nabranje ljepota svoga kraja, stvari uz koje je autor vezan od najranije mladosti, iznijete su na jedan svjež, novi način, bez bolne sentimentalnosti, a opet nas taj neopterećeni lokal-patriotizam sve dublje veže uz ovo naše. Glazbeni dio i interpretacija Nevena Barca podsjeća na zagrebačku školu šansone, glasove Lade Kos, Jadranka Črnka, a time i na njihove uzore, francuske šansonjere i prisutnost mola koji unosi onaj element sjete u pjesmama u kojima je zastupljen, a vedrinu i prpošnost u drugima.

Barčeva poezija precizno opisuje ljepotu života u Vinodolu i ljude *od dela i riči*. Kao što u stihovima čuva izvorni vinodolski duh, u njima izvorno čuva i jedan od vinodolskih govora.

Ovaj rad donosi pregled osnovnih fonoloških jezičnih značajki mjesnoga govora Grižana te prikazuje kako se one odražavaju i oprimjeruju u pjesmama autora Nevena Barca. U jezičnome je proučavanju upotrebljavana s jedne strane neobjavljena zbirka pjesama *Za povidit i kantat*, a s druge strane vlastita zapažanja o *griškome* govoru prikupljena u neformalnim razgovorima sa samim autorom te nekoliko govornika *griškoga* govora. Također, konzultiran je i neobjavljeni *Rječnik grižansko-belgradskog čakavskog govora* (nadalje *Rječnik*) autora Ivana Barbarića (rukopis iz 2014. godine). Zbirka pjesama nije naglašena te stoga primjeri koji se navode iz Barčeve poezije nisu naglašeni. Primjere iz *Rječnika* navodim u onome obliku u kojima ih je zapisao i naglasio sam autor.

Fonološka jezična analiza

Samoglasnički sustav mjesnoga govora Grižana čini pet jedinica /i, e, a, o, u/. Slogotvoran je i fonem /r/ (*črni*). Samoglasničke jedinice nemaju položajnih inačica, ne mijenjaju kvalitetu s obzirom na fonološko okružje i mjesto u riječi. Kao što je već napomenuto, pjesnička zbirka nije naglašena. O akcentuaciji *griškoga* idioma može se ponoviti ono što piše u znanstvenoj literaturi⁵ koja se bavi vinodolskim govorima. U *griškome* je govoru sačuvan stariji tro-naglasni sustav. Čakavski se akut realizira izvan ultime, očuvane su prednaglasna i zanaglasna duljina.

U Barčevoj se poeziji vokalna preobrazba poluglasa *ə u slabome položaju osim u nominativu zamjenice *ča* (< *čə < *čь) ostvaruje i u prijedlogu *va* (< *və) i kao prefiksu složenica u primjerima *valje* (< *vədlə) i *važgat* (< *važgati) – *i na ča ti pride ovi naš žitak; va ku dobu va snu; rabi se pripraviti valje; na kraju su važgali i grani i žili i panj*. Prilozi *vavik* (< *və vəkə) i *zavavik* u stihovima variraju s *uvik* i *zauvik* – *i da triba vavik pošten bit; i ta sten će zavavik ostat sten; uvik i zauvik va mojemu snu*. Vokalna se preobrazba poluglasa u slabu položaju javlja i u prilogu *kadi* (< *kədə), u osnovi imenice *maša* (< *maša) i njezinih izvedenica *mašit*, u prezentskoj osnovi oblika glagola *zet* (< *vəzəm-), u osnovi imenice *malin* (< *məlinə) te u instrumentalnome obliku osobne zamjenice za 1. lice *manun* (< *mənojo) – *kadi ku ribu va sak ćapal; nedilja je k maši gredu; plovana maši i otpiva; samo da dušu mi ne zame; na tuji malin pride; ala skupa s manun zakantaj*.

Riječ *ča* (< *čə < *čь), kao kriterij najvišega ranga pri određivanju pripadnosti nekoga idioma čakavskomu narječju, realizira se u *griškome* govoru u različitim značenjima – kao upitna zamjenica za neživo, odnosna zamjenica za neživo, čestica ‘zar’ ili ‘li’, neodređena zamjenica za neživo, a u Barčevoj poeziji pronalazimo sljedeće primjere – *aš ča je zrelo za snitit, ča je to va tebi more, ljudi su ko brodi ča bi rekal Toma, i jilo ča bi se doma zgojilo, barba Jože se j ča ćapalo, a ča ako oni zasprave budu poiskali, ma sega ima na sufitu se ča čovik bi otel*.

Zamjenica *ča* sudjeluje u tvorbi drugih oblika: priloga nastalih srastanjem prijedloga i zamjenice *ča*: *vač* (< *və+čə), *zač* (< *za+čə) – *vač se sad ufate, se ča san otel i zač san živel, a ne bin van znal reć zač*. U Barčevoj poeziji pronalazimo i potvrde neodređene zamjenice za neživo nastale srastanjem negacija *ni-* i *ne-* i zamjenice *ča*, *niš* (*nič* < *ni+čə) u značenju ‘ništa’ – *i niš se neće tornat i, ma jopet nan niš ne fali (u genitivu ničesa – ničesa nis se bal)*, a u značenju ‘nešto’ pronalazimo oblike *neč* (< *ne+čə) i *nič* (< *ni+čə) – *kad ih neč va srce takne, nič je do momenta puno do čovika, pride mi kadgod da nič rečen, kad od srca nič dadu ti*. Potvrđen je i veznik *aš* (< ač < zač < *za+čə) u znače-

⁵ Npr. Lukežić 1990, Langston 2006, Zubčić 2010.

nju 'jer' – *aš ti si meni uvijek lipa, aš ja volim ovi kamik goli, aš taj bušić za kraj ne moren pozabit*, neodređena zamjenice *sača* u značenju 'svašta' – *sača mi va glavu pride*, genitivni oblik zamjenice *ča česa* koji sudjeluje u tvorbi upitno-odnosne i neodređene zamjenice za neživo *ničesa, sačesa* – *ničesa nis se bal, a ben se čovik sačesa nasluša za žitka i* neodređena zamjenica *čagod* u značenju 'štogod' – *homo čagod pojist i popit, mogal bin čagod i zasost*.

S obzirom na odraz *jata*, *griški* govor pripada ikavsko-ekavskomu čakavskom dijalektu pa se protojezični, odnosno starojezični *jat* (**ě* > **e*) odražava u zavisnosti o fonološkom okružju⁶ u kojem se u vrijeme nestanka nalazio. U Barčevim je pjesmama kontinuanta praslavenskoga *jata* u skladu s pravilom Meyera i Jakubinskoga pa nalazimo ekavske primjere *belih* (G mn.)⁷, *bese-da, cele* (N mn.), *koleno, leto, mera, mesto, obed, sreda, steni* (N mn.), *svedoki* (N mn.), *teple* (N mn.), *vera, zvezdica*, a ikavski je refleks *jata* ovjeren u korijenskim morfemima *črišnje* (N mn.), *dičina, kadi, lipi, lipotu* (A jd.), *livi, mriža, nediljun* (I jd.), *poside* (3. l. jd.) 'posjedne', *smih, svićun* (I jd.), *sviti* (3. l. jd.) 'svijetli', *triba* (3. l. jd.), *vičirnja* 'večernja misa', *zapiva* (3. l. jd.), u tvorbenim morfemima na dočetu infinitivne osnove *oprit, osušit, povidit, zaprit, živit*, u reliktu morfema dvojine *dvi*, u dočetnim tvorbenim morfemima priloga *doli, gori, lani, nigdi* i u relacijskim morfemima *meni* (D jd.), *tebi* (D jd.), *naših* (G mn.), *punih* (L mn.), *na krovih* (L mn.), *va ustih* (L mn.), *po klancih* (L mn.), *črnin* (I jd.), *prvin* (I jd.), *oholiji, najšegaviji*.

Promjena *a > e* iza *r* zabilježena je u *Rječniku* u primjeru *rebàc*⁸ dok je u Barčevoj poeziji ne nalazimo.

Prijelaz prednjega nazala **e* u /*a*/ u položaju iza mekoga suglasnika očuvan je u reliktnome primjeru *zajik* – *aš ča pride priko našega zajika zapisat se more*, dok je stari prijeglas **ě* > /*a*/ iza palatala očuvan u glagolu *jadit se* i imenici *njazlo* – *jadan na se, i z onu bandu svita sebi njazlo svijen*.

Stražnji nazal **o* i slogotvorni **l* reflektirali su se u analiziranim zapisima kao /*ul*/. Primjeri prijelaza nazala **o* u /*ul*/ su: *put, ruku* (A jd.), *zub*. Primjeri prijelaza slogotvornoga **l* u /*ul*/ su: *suze* (N mn.), *suncen* (I jd.), *pun*.

Griški se suglasnički sustav sastoji od 24 fonema u koji ubrajamo fonem /*d*/ koji se javlja kao zvučni parnjak fonema /*t*/. Izgovor je fonema /*t*/, a time i fonema /*d*/, u Barčevu govoru fonetski poseban, tipično čakavski, palatalizirani kakav je zabilježen i kod drugih govornika *griškoga* idioma.

Fonem /*t*/ nastao je jotacijom protojezične skupine **tj* i starojezične skupine **taj*. Kao i u drugim sjevernočakavskim govorima u *griškome* govoru za-

⁶ *ě + t, d, n, l, r, s, z + a, o, u, Ø > e*, u ostalim slučajevima *ě > i*.

⁷ Ako se ne navodi drukčije, primjeri imenica zapisani su u nominativu jednine, primjeri pridjeva u nominativu jednine, primjeri glagola u infinitivu.

⁸ Na terenu zabilježeno s prednaglasnom duljinom, *rēbàc*.

bilježeni su primjeri izostajanja jotacije suglasnika /t/, primjerice u infinitivu glagola *prīt*, u imenici *smēti*, u rednomu broju *trētī*⁹, *tē* i *netē* (prez. 3. l. mn. glagola *oīt*). Ovi primjeri nisu zabilježeni u Barčevoj poeziji.

Protojezična se skupina **dī* i starojezična skupina **daj* ostvaruju dvojačko – kao /j/ primjerice *taj veli tuji svit*, *rajala* i *hranila* i kao /dʹ/ primjerice *moja rođakinja-težakinja* i u primljenicama *amiko Đovani*, *domaće* i *citron đelato*.¹⁰

U prezentskoj se osnovi glagola tvorenih prefiksacijom glagola *ići* – *dōc*, *prōc*, ostvaruje skupina /jd/ primjerice *kad dojdemo doma z dela*, *dojdi poljubi me aš samo ti rabiš mi*, *ki god projde mu se javi*.

Na mjestima gdje se u štokavskome narječju ostvaruje afrikata /ʒ/ realizira se /z/, primjerice *zvukal san zi zadnjeg žepa*.

Palatalni je sonant /j/ u većini primjera neizmijenjen – *ionako će jedan dan za nediljun se proć vrit*, *ma ljubav ne moren pušćat smiron*, *ljudi moji ne budite blenti*, *aš zemlja je zemlja kamik je kamik mi smo za malo oni su zavavik*, *homo žmulj vina popit* kao i u primjerima u kojima je /j/ nastao novom epentezom i jotacijom iza velarnih konsonanata npr. *pošapćal san moru v noći doba gljuho*, *va praznu hartu gljedan*, *pa popleti baras da ne zgljeda šup*. Pronalaze se i primjeri delateralizacije *niš se ne pojida pravu jubav zri*, *moja jubav za te neće molat*, *pravili su nigda judi*, *judi van suzu pušćaju* i depalatalizacije i *pal mi va žmul se ča san otel*.¹¹

Fonem /f/ jedinica je suglasničkog sustava koja se najčešće ostvaruje u riječima stranoga podrijetla što potvrđuju i primjeri *fermala*, *finil*, *fuma* (3. l. jd.), *refuli* (N mn.), *sfriga* (3. l. jd.), *sufit*. Rječnik upućuje da fonem /f/ u griškome govoru može biti i rezultat mijene /v/ > /f/ na početku sloga ispred bezvučnoga šumnika /c/, primjerice *dofcā* (G jd.), *drīfcē*, *lofcū/lofci*¹² (N mn.), *nofcāt*, *ofcā/ōfca*¹³. Iznimno je rezultat izmjene skupine /hv/: *fālā*, *nēzafalān*.

Bezvučni velarni spirant, fonem /h/, osim u skupini /hv/ dobro se čuva u svim pozicijama: *hiti*, *oholije*, *smiha* (G jd.), *uhitit*, *leh*, *po klancih* (L mn.), *va ustih* (L mn.).

Odras praslavenskih suglasničkih skupina */stj/ i */skj/ te starohrvatskih /staj/ i /skaj/ u griškome idiomu je skupina /šć/, stoga griški idiom pripada šćakavskim govorima. Šćakavski je odraz vidljiv i u Barčevoj poeziji – *pušćajte*

⁹ U Rječniku je navedene natuknica *trētī-a-o*. Pretpostavljamo ipak da je *trētī*, *-ā*, *-ō*.

¹⁰ Više o statusu fonema /dʹ/ u bliskim čakavskim ekavskim govorima vidi Bašić 2015.

¹¹ Depalatalizacija i delateralizacija u griškome govoru nisu zabilježene u literaturi koja se bavi vinodolskim govorima tako da ova jezična varijabla zasigurno poziva na terensko istraživanje većeg broja govornika.

¹² U Rječniku pronalazimo oba oblika.

¹³ U Rječniku pronalazimo oba oblika.

me smiron, leh **šćapon** mu spisano pa zbrisano ime, ča strše kot **šćrbave**, tršči lete čagod **šćopnu**, a ki va njen **išće** spas, a meni oko biži na **mirišće**. Ipak, javljaju se i oblici sa /št/ kao *šekret je tam na pol dvorišta*.

U adaptiranim posuđenicama ostvaruju se suglasničke skupine /št/, /šk/, /šp/ koje se ne javljaju u autohtonim riječima, primjerice *beštiman* (1. l. jd.), *gušti* (N mn.), *štufal*, *veštu* (A jd.); *friško*, *škola*, *škulju* (Ajd.), *škini* (N mn.), *škuro*; *dešpeti* (N mn.), *šporak*, *špital*, *špotat*.

Protojezična skupina *čr kao /čr/ također je u većini primjera neizmijenjena – *da volju pokažeš **zacrniš** zemljicu i oče zamažeš, va ruki mu črna borša, črišnje san pobiral, črljene su usne ke moje kušuju*, iako se potkrao i primjer sa novijim oblikom /cr/ – *crna žuki propaden baras*.

Jotacijom protojezičnih suglasničkih skupina *zgi i *zdi i starojezičnih *zgaj i i *zdaj nastala je skupina /žj/. Skupina /žj/ sačuvana je u sklonidbenim oblicima imenice *daž*, kako nam potvrđuju i Barčevi stihovi – *i po **dažju** i po buri, pušćat ću **dažji** smiron, zi suncen i z **dažjon** i z burun*.

Jedna je od značajki čakavskoga sustava izmjena šumnika u zatvorenome slogu. Čakavski sustav pruža otpor zatvorenome slogu, a rezultat su toga izmjene najnapetijih šumnika, afrikata i okluziva, manje napetim okluzivima ili sonantima, ili pak njihova potpuna redukcija u dočetnim zonama unutarjnega i vanjskoga zatvorenoga sloga (Moguš 1977: 85–90, Lukežić 1998: 38–41). U Barčevoj su poeziji zabilježeni primjeri s potpunom redukcijom okluziva, npr. *homo žmulj vina popit, sebi **njazlo** svijen, zato **opri** širon vrata, pa **ozgora** smiron žeže, na staroj su uri cagari stali na **polne***, sa zamjenom okluziva frikativom *va nju se je zaprit **lahko*** ili u primjerima s zamjenom afrikate frikativom *aš se dok je ljubavi, a samo jedan **neboški** kolač, **niš nis večeral***.

Dočetno slogovno -l očuvano je u svim kategorijama u kojima se javljalo u ishodišnome sustavu. U Barčevoj poeziji ostaje neizmijenjeno na dočetku krajnjega sloga osnova u imenica, pridjeva, priloga, npr. *leh **kabal** batudi, ma vrime je gruh rasulo va **mel**, na **štokrl** bi sel*, na dočetku krajnjega sloga glagolskoga pridjeva radnog jednine muškoga roda, npr. *i saki bi **partil**, **pošapćal** san moru, ničesa nis se **bal**, kulike san noći **zgubil**, **sopal**, **pival**, **tancal**, **ljubil*** i na dočetku unutrašnjega sloga osnova različitih vrsta riječi, npr. *na **polne** a **polnoća** gre, i z **barilca** je potegal gut bevandi*.

Fonetska neutralizacija odnosno sustavna zamjena fonema /m/ s fonemom /n/ javlja se na kraju nastavaka I jd. imeničkih riječi svih triju rodova, npr. *ionako će jedan dan za **nediljun** se proć vrit, ko **žeravicun živun** opaljena, i žmulj stakleni s **okrhnutin rubon**, dok **zajikon** ne kušaš i ne provaš **prston***, na kraju 1. l. jd. prezenta, npr. *buden, kušujen, moren, opren, parićujen, vrnen* i fonem /n/ javlja se na kraju 1. l. jd. oblika za tvorbu kondicionala *i kad je **rabilo bit cito jopet ne bin** zamućal*. Ipak, pronalazi se i ovaj stih *na brezovoj metli zi*

črnin **klobukom** i **mačkom** kaj visi na plećih mahala mi je **kosmatom rukom** i kazala jezik rdeči.¹⁴

Sonant /v/ koji se u starojezično vrijeme našao u početnome položaju u suglasničkoj skupini na početku riječi reducira se: *v̥s- > *v̥s- > *vs- > s – *ni-ma saki na rukah si prsti ni si zubi v usti, sejno voda na tuji malin pride, sake ženske ku si sukal*; *v̥z- > *v̥z- > *vz- > z- – *ne more mu niki zet*; *v̥č- > *v̥č- > *vč- > č- – *još čera jutro šli su na more*; *v̥n- > *v̥n- > *vn- > n- – *ćiket nutar rinul*. U suglasničkoj skupini u slijedu sa slogotvornim /r̥/ ili sonantom /r/ u istome ili u sljedećemu slogu može otpasti sonant /v/ što pokazuju primjeri iz Rječnika, npr. *sr̥b*¹⁵, *sr̥bit*, *četrt̥ak*, *četrt̥i*, *čr̥čak*. Primjeri nisu potvrđeni u Barčevoj poeziji.

U *griškome* je idiomu i Barčevoj poeziji ovjerena promjena intervokalnog frikativa /ž/ u sonant /r/ u prezentskoj osnovi glagola *moć – aš čovik čovik more bit da ga i pol fali, da partit bar ne moran da ostat moren baren*. Rotacizam se javlja i u prilogu *morda – morda: bi si stali na spomen te riči* te u navescima koji predstavljaju ostatak starojezične čestice (partikule) *že, primjerice *niḡdār(e)*, *niḡdīr(e)*, *niḡkamōr(e)*, *sākamōr* što nije ovjereno u poeziji Nevena Barca.

Uz početni je samoglasnik protetsko /j/ zabilježeno u prilogu *jopet – jopet ne bin zamučal, i jopet ću jutro*.

U Rječniku je zabilježena disimilacija sonanata *mn* i *mnj* u neposrednu dodiru ili u udaljenim slogovima iste riječi primjerice u *dīmljāk*, *gūvnò*, *osavnājst*, *sedavnājst*, *sumljāt*. U Barčevoj poeziji ona nije potvrđena.

Ujednačavanjem ishodišnih prijedloga *vy > *vi i *iz̥ > *iz̥ s prijedlogom *s̥ > *s̥ nastao je jedinstven prijedlog z. Prijedlog z se u *griškome* govoru realizira ispred početnih samoglasnika, zvučnih šumnika i sonanata riječi u genitivu u značenju 's, od; iz' što pokazuju i Barčevi primjeri *z ruki ko z luki, z barilca je potegal gut bevandi, z druge bandi, z Bodulije do Kirije, z drv otrisi škuro peri, zi Suncen i z dažjon i z burun* kao prefiks u složenica *zbušil, zgubili, zbrisan, zgubljeno, zgrebal, zlokala* 'izlokati; napraviti rupe na zemlji, izderati'¹⁶, *zgorel*. U značenju '(zajedno) s; pomoću' javlja se uz imenice u instrumentalu, primjerice *z brentačun na plećih, z vremenom, z uši se poklopil, z gušton rozgi veže, lipota ti ne pasuje z leti*. Ovisno o fonološkome okruženju prijedlog z realizira se i kao s ispred bezvučnih šumnika u značenju 's, od; iz', primjerice *z barki s planini, skopala, skrivljeni* i u značenju '(zajedno) s; pomoću', primjerice *s familjun se pozdravljan, s prvin dažjon*; kao š ispred palatalnih

¹⁴ Pretpostavljam kako je riječ o pisanoj pogrješici jer u privatnim razgovorima s autorom nisam uočila izostanak neutralizacije.

¹⁵ Na terenu zabilježeno *sr̥b*.

¹⁶ *Jesen je prišla kako i sako leto, pokosila redon cimiu a kronpir skopala, naciपालa drv za zimiu i puti zlokala*.

suglasnika u značenju '(zajedno) s; pomoću', primjerice *š njimi, š njen, š njen* ili se reducira ispred /s, z, š, ž/ u značenju '(zajedno) s; pomoću', primjerice *ko žeravicun živun opaljena, ki put šakun po stolu*.

U *griškome* se govoru ostvaruje i prijedlog *zi* koji se javlja kao prefiks u složenicama, primjerice *zikuševat*. Prijedlog *zi* javlja se kao samostalni prijedlog u značenju 'iz' primjerice *zi sakog, kameni ko da zi zemlji niče, zvukal san zi zadnjeg žepa*, ali i uz riječi koje se sklanjaju u instrumentalu u značenju '(zajedno) s; pomoću' primjerice *zi suncen i z dažjon i z burun, zi nožen, zi udicun, zi črnin klobukom, zi sakun tvojun belun gromačun*.

Oblici su upitno-odnosnih zamjenica kontrahirani. Zamjenica *koji* ima stegnuti oblik *ki, ka, ko* a u pjesmama su ovjereni sljedeći primjeri *po ki zna ki put, i arija ka ti dušu liči, suzi ke z oka teku, samo zini ku ćeš sortu*.

Zaključak

Fonološka jezična analiza neobjavljene zbirke pjesama *Za povđit i kantàt* pokazala je da je Neven Barac ostao dosljedan svomemu mjesnom *griškom* idiomu što je uočljivo u nekim istaknutim osobinama: dosljedan ikavsko-ekavski odraz *jata*, potvrde primjera tzv. jake vokalnosti, zamjenice *ča* i potvrde drugih oblika u kojima zamjenica *ča* sudjeluje u tvorbi, realizacija staroga prijedloga */vь/ i prefiksa */vь-/ , potvrde prijelaza prednjega nazala iza mekog suglasnika u *a* kao i prijeglasa *jata* u *a*, izostanak zvučne afrikate /ž/, stapanje ishodišnih prijedloga *vy, *izь, *sь u jedinstveni prijedlog *z*, redukcija sonanta /v/ u početnome položaju u suglasničkoj skupini i uz sonant /r/, čakavski otpor zatvorenome slogu kroz izmjenu šumnika. Barac čuva skupinu /jd/ u prezentskoj osnovi glagola tvorenih od *idti, staru suglasničku skupinu čr, šćakavizam, suglasničke skupine /šk/, /št/, /šp/ u posuđenica, foneme /h/ i /f/, dočetno slogovno -l u svim kategorijama u kojima se javljalo u iskodišnome sustavu, fonetsku neutralizaciju /m/ > /n/, rotacizam u prezentskoj osnovi glagola *mogti, kontrakcija u zamjenicu *ki*.

Protojezična se skupina *dĭ i starojezična skupina *daj ostvaruju dvojako: kao /j/ i kao /d'/, odnosno Barčev je suglasnički inventar upotpunjen sa zvučnim parnjakom fonema /t'/. Izgovor je fonema /d'/ fonetski poseban, tipično čakavski, palatalizirani i počeo se javljati i na mjestima gdje se sustavno realizirao fonem /j/ ili skupina /jd/ i u primljenicama kod svih generacija govornika *griškoga* govora.

Ako depalatalizacija i delateralizacija u Barčevim pjesmama nisu pjesnička sloboda, potreban je terenski rad da se utvrdi u kojoj mjeri i pod kojim se uvjetima uočene promjene u govornika *griškoga* govora izvode.

Ovaj je članak napisan u svrhu promocije Nevena Barca kao umjetnika, ali i u svrhu lingvističke analize njegova izričaja koja je pokazala većinu nepro-

mijenjenih starih čakavskih karakteristika. Suprotno je to vjerovanju starijih i starih govornika vinodolske i, njoj bliske, crikveničke čakavštine da su stare čakavske jezične karakteristike u mladim i mlađim govornika zaboravljene i/ili u potpunosti promijenjene.

Ogled poezije

Po domaću

*Kad va našen lipon kraju
nič napišeš po domaću
išće ti se dlaka v jaju
ljudi ti va usta skaču
saka se beseda gljeda
si ki čuju pametuju
ova se ni čula vreda
stariji se spamećuju
ja – zafrknut je zajik
diše kako i čovik
lice minja kot i vrime
knjigi su zajiku sime
pa ko kadgod čuješ nič
za pisanu svoju rič
zadovoljan moreš bit
aš će hartun veli svit
niki morda otrt rit
stara mat će morebit
ki put oganj nanitit
ma neće se se šundrat
skrozi zabit i pohitat
nič će valjad i ostat
na zahodu za pročitat*

Literatura

BAŠIĆ, Martina. 2015. Fonem /d'/ – hod po rubu čakavskih ekavskih konsonantskih inventara /Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja - Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku održanoga od 25. do 27. travnja 2014. godine u Zagrebu / Udier, Sanda Lucija; Cergol Kovačević, Kristina (ur.) / Srednja Europa – Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb. 479–492.

- BARBARIĆ, Ivan. 2014. *Rječnik griško-belgradskog čakavskog govora* (rukopis).
- BAŠA, Andrej. 2014. *Recenzija albuma "Sufit"*. Adria records.
- CAR ILIĆ, Ksenija. (ur.). 2015. *A lip je ti govor – zbirka pjesama čakavskih pjesama*. Katedra Čakavskog sabora „Kotor”, Crikvenica. Crikvenica.
- GRAČAKOVIĆ, Marija. 2014. *Recenzija rukopisa "Za povidit i kantat"*.
- IVANČIĆ DUSPER, Đurđica; BAŠIĆ, Martina. 2013. *Rječnik crikveničkoga govora*. Centar za kulturu *Dr. Ivan Kostrenčić*. Crikvenica.
- KOVAČEVIĆ, Tomislav. 2012. ...A ispod šešira... O kantautoru i mogućem pjesniku ovdje je riječ. *Vinodolski zbornik* 14. 327–328.
- LANGSTON, Keith. 2006. *Čakavian Prosody: The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatian*. Slavica. Bloomington.
- LUKEŽIĆ, Iva; ZUBČIĆ, Sanja. 2007. *Grobnički govor 20. stoljeća*. Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine. Rijeka.
- LUKEŽIĆ, Iva. 1990. *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Izdavački centar. Rijeka.
- LUKEŽIĆ, Iva. 1996. *Trsatsko-bakarska i crikvenička čakavština*. Izdavački centar Rijeka. Rijeka.
- MOGUŠ, Milan. 1977. *Čakavsko narječje*. Školska knjiga. Zagreb.
- ZUBČIĆ, Sanja. 2010. Akcenatski tip c imenica muškoga roda u sjeverozapadnim čakavskim govorima. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 16. 157-170.

Martina Bašić
The Linguistic Research Institute Croatian Academy of Sciences and Arts
Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb
mkovacev@hazu.hr

**Phonological linguistic features of unpublished poems
of the young chakavian poet and chansonnier Neven Barac**

Summary

This paper provides an overview of the phonological linguistic features of the unreleased songs by the young poet and chansonnier Neven Barac. His poems are written in Grižane idiom that belongs to the Chakavian ikavian-ekavian dialect. Linguistic analysis has confirmed that the young author has remained consistent to his local idiom linguistic features in the language of the songs.

Keywords: Grižane idiom, Chakavian ikavian-ekavian dialect, Neven Barac, poetry, phonological linguistic features